

Cvičení č. 4 - Příčiny existence veřejného sektoru

1. Selhání trhu a existence VS

- Opakování z druhého cvičení – co je to trh a jak funguje?
- Existují případy, kdy trh selhává a i ekonomická teorie připouští, že v těchto případech jsou zásahy státu žádoucí (příklady)
- Lze rozeznat několik typů tržního selhání, podle různých příčin:
  - Asymetrické informace
  - Nedokonalá konkurence, resp. monopoly a firmy v dominantním postavení
  - Externality
  - Veřejné statky, resp. veřejně poskytované statky
- Jinými (již zmiňovanými) důvody může být:
  - Nespravedlivé rozdělení příjmů ve společnosti → redistribuce prostřednictvím daňového a sociálního systému
  - Snaha řešit nepříznivé výkyvy ekonomiky → stabilizační funkce státu (keynesiánská politika): HDP, nezaměstnanost, inflace
- Výše zmiňované důvody pro státní zásahy nejsou bezvýhradně akceptovány
- Rovněž podoba státní intervence může být různá – od sledování, přes rozdílnou míru (i ekonomické) regulace až po zákaz činnosti (příklady)
- Které služby objektivně musí zajišťovat stát? Které služby by naopak mohl efektivně/ji zajišťovat soukromý sektor? → Ukázat na příkladech (soukromé školy, nemocnice, pojišťovny,... vs. obrana, policie, jurisdikce)

2. Asymetrické informace

- Situace, kdy má jeden ze subjektů lepší informace o produktu a tuto informační převahu by mohl využít v neprospěch druhého subjektu
- v takovém případě mohou existovat dva typy řešení - soukromé a veřejné
- například když by byly pro znevýhodněný subjekt příliš vysoké náklady na získání potřebných informací (transakční náklady), může být efektivnější, když to zajistí stát
- Stát (příp. i EU) nařízeními reguluje, aby prodejci poskytovali potřebné informace
- Např. mražené pečivo, čokoláda, metanolová aféra, trh s ojetými auty, energetické štítky,...
- Diskuze: kde je regulace potřeba a kde ne? Kde může vzniknout soukromé řešení a jak?
- (Příklad: EU nařídila přejmenovat pomazánkové máslo, protože prý dochází ke klamání spotřebitele (pomazánkové máslo nesplňuje parametry másla). Jedná se o asymetrické informace? Je zde skutečně regulace potřeba?)
- AI vznikají v případech, že náklady subjektu na získání potřebných informací převyšují užitek
- Pozor na existenci morálního hazardu

3. Monopoly a firmy v dominantním postavení

- Firmy, které jsou na trhu jediné nebo na něm mají dominantní postavení, nejsou tlačeny konkurencí ke zvyšování poměru cena/kvalita a k poskytování dostatečného „množství“ výstupu

- Jsou-li na trhu jediné, mohou si dovolit zvyšovat zisky pouze zvyšováním cen. V konkurenčním prostředí pokud by chtěly zvýšit cenu, musely by nabídnout něco navíc (zvýšit kvalitu), nebo musí nechat cenu stejnou a zisky pak můžou zvyšovat produkcí většího množství zboží
- (Cenu ale nemohou zvyšovat neomezeně, stále jsou omezeni tím, co si spotřebitelé mohou dovolit nakoupit)
- Regulace antimonopolním úřadem (určuje cenu, zabraňuje fúzím firem...)
- Příklad: ČD x RegioJet
  - Tři dny po vstupu RegioJet na trasu Ostrava – Praha, snížilo ČD na stejné trase cenu z 438 Kč na 250 Kč)
  - Diskuze:
    - Proč tam monopol vznikl? (vysoké náklady vstupu). A proč jsme ho zrušili? (nefunguje efektivně)
    - RegioJet si vybere ty tratě, které jsou výhodné a na ČD zbydou tratě, které nejsou ziskové. Je tedy dobře, že jsme RegioJet na trh pustili?(tam kde není provozování tratí rentabilních dojde k hledání alternativních řešení. V ČD se dosud něco takového nemuselo řešit, místo reakcí na poptávku ČD samo stanovovalo, kde dráhy budou)
    - Má stát nutit soukromé firmy ke křížovým dotacím? (příklady: ziskové x ztrátové tratě, RPG byty x OKD)
    - Pokud ne, jak řešit ztrátové provozy, které jsou ve veřejném zájmu?
    - Rušení pracovních míst (vs. efektivita - přirovnání k dělníkům rozbíjejícím stroje v průběhu průmyslové revoluce)
- Další příklady: Česká pošta (vs. PPL, ale PPL zatím nedoručuje listovní zásilky; bylo by to rentabilní?), datové schránky, telekomunikace (kolik operátorů?, možnost vstupu virtuálních operátorů?, EU regulace roamingových cen?)

4. Externality

- Činnost, která ovlivňuje užitek někoho jiného, aniž by se ovlivněný jedinec této činnosti dobrovolně účastnil (viz přednáška)
- Vymyslete vlastní příklady externalit (technoparty, znečištění ovzduší benzínem...)
- Je kouření externalita? Kdy ano a kdy ne? Proč je pro stát problematické kouření zakázat?
- Může existovat pozitivní externalita? Měl by stát zasahovat a jak?
- Proč by měl stát vstupovat mezi dva soukromé subjekty a řešit, jakou externalitu způsobuje konání jednoho subjektu druhému? Na základě vlastních zkušeností definujte, kdy si to soukromé subjekty mají vyřešit sami mezi sebou a kdy má smysl, aby do toho vstoupil stát.

5. Referát - **Jaké náklady a výnosy jsou spojeny s kouřením?**

- Argumenty obhajující zásahy státu do oblasti kouření a jejich kritika
- Jaké nástroje stát používá k regulaci kouření
- Jaké ekonomické přínosy jde identifikovat s existencí kouření
- Jaké ekonomické náklady jde identifikovat s existencí kouření
- Úskalí dosud publikovaných studií

6. Veřejně poskytované statky

- Statky, o kterých se společnost rozhodla, že je bude poskytovat nebo financovat (vs. veřejné statky - ve chvíli, kdy jsou poskytované jednotlivci, jsou poskytované všem).

- Příklady veřejně poskytovaných statků
- Více viz přednášky

7. Doporučené zdroje

- Idnes.cz (2012) Rozpékané pečivo bude od středy označené, obchodníci s tím nesouhlasí. [online]. Dostupné z: <http://ekonomika.idnes.cz/rozpekane-pecivo-je-od-stredy-oznacene-dye-ekonomika.aspx?c=A120730_201046_ekonomika_ert>
- Novinky.cz (2012) Konec pomazánkového másla. Evropský soud ho zarazil. [online]. Dostupné z: <<http://www.novinky.cz/ekonomika/281964-konec-pomazankoveho-masla-evropsky-soud-ho-zarazil.html>>
- Parlamentní listy.cz (2011) Zažalujeme ÚOHS, hrozí Jančura. Tvrdý souboj s ČD pokračuje. [online]. Dostupné z: <<http://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/Zazalujeme-UOHS-hrozi-Jancura-Tvrdy-souboj-s-CD-pokracuje-209981>>
- Parlamentní listy.cz (2011) ÚOHS prošetří cenovou politiku ČD, na niž si stěžoval RegioJet. [online]. Dostupné z: <<http://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/UOHS-prosetri-cenovou-politiku-CD-na-niz-si-stezoval-RegioJet-210183>>
- Parlamentní listy.cz (2010) Konkurence přinese na železnici kvalitu, dává si naději svaz cestujících. [online]. Dostupné z: <<http://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/doprava/Konkurence-prinese-na-zeleznici-kvalitu-dava-si-nadeji-svaz-cestujicich-181797>>
- Úřad pro ochranu hospodářské soutěže (2019) Výroční zpráva 2018. [online]. Dostupné z: <<https://www.uohs.cz/cs/informacni-centrum/vyrocní-zpravy.html>>
  - kapitola – hospodářská soutěž
  - kapitola - významná tržní síla
- Úřad pro ochranu hospodářské soutěže (2013) ÚOHS žádá ministerstvo, aby nařídilo českým drahám detailně evidovat náklady a výnosy. [online]. Dostupné z: <<http://www.uohs.cz/cs/hospodarska-soutez/aktuality-z-hospodarske-souteze/1678-uohs-zada-ministerstvo-aby-naridilo-ceskym-draham-detailne-evidovat-naklady-a-vynosy.html>>

8. Odkazy k prozkoumání

- Úřad pro ochranu hospodářské soutěže (2019). Statistiky z oblasti hospodářské soutěže [online]. Dostupné z: <<http://www.uohs.cz/cs/informacni-centrum/statistiky/statistiky-z-oblasti-hospodarske-souteze.html>>